KOMUNIKATY STUDIUM TURYZMU
UNIWERSYTETU JAGIELLOŃSKIEGO W KRAKOWIE
COMMUNIQUÉS DU STUDIUM DU TOURISME
A L'UNIVERSITÉ DE CRACOVIE

ZESZYT 9 FASCICULE 9

EUGENIUSZ J. ZACZYŃSKI

DWADZIEŚCIA LAT ROZWOJU ZAKOPANEGO 1918 — 1937

I. FREKWENCJA W UZDROWISKU

Le développement de Zakopane depuis vingt ans: 1918—1937 — I. Progrès de l'affluence dans la station.

KRAKÓW — CRACOVIE 1938

KOMUNIKATY STUDIUM TURYZMU
UNIWERSYTETU JAGIELLOŃSKIEGO W KRAKOWIE
COMMUNIQUÉS DU STUDIUM DU TOURISME
A L'UNIVERSITÉ DE CRACOVIE

ZESZYT 9 FASCICULE 9

EUGENIUSZ J. ZACZYŃSKI

DWADZIEŚCIA LAT ROZWOJU ZAKOPANEGO 1918 — 1937

I. FREKWENCJA W UZDROWISKU

Le développement de Zakopane depuis vingt ans: 1918—1937 — I. Progrès de l'affluence dans la station.

KRAKÓW — CRACOVIE 1938

Drukarnia Bratniej Pomocy Medyków U. J. w Krakowie. Grzegórzecka 20, Tel. 111-51

Przy ustalaniu i wytyczaniu linij rozwojowych każdego istniejącego organizmu gospodarczego jest rzeczą nieodzowną „rzut oka wstecz“, na to co było, zbadanie możliwie jak najdokładniej przyczyn „tego co było“ i dopiero na podstawie takiej analizy przystępowanie do tyczenia dróg przyszłości.

Naturalną jest rzeczą, że w każdym organiźmie gospodarczym są różne „moce działające“ — powodujące jego wzrost lub upadek, jak również w każdym organiźmie wybija się na czoło pewien charakterystyczny miernik — główny, a nieraz i wyłączny dla danego ośrodka.

Zakopane — jako całość jest również organizmem gospodarczym, organizmem pracującym kolektywnie, zależnym nie tylko od własnych wysiłków, ale częstokroć bardzo silnie od czynników zewnętrznych, nie pozostających nawet pod jakimkolwiek jego wpływem.

Jednak mimo mnogości, a czasem nawet i różnorakości „działających mocy“, miernik rozwoju Zakopanego — jako organizmu gospodarczego — jest tu jeden jedyny, niemal niezmienny od pierwszych chwil zapoczątkowania rozwoju tej wysokogórskiej wioski.

Jest nim t. zw. — frekwencja przyjezdnych.

Sposób rejestrowania tej frekwencji i obliczania jej wartości gospodarczej w ciągu ostatniego dwudziestolecia, przeszedł pewne ewolucje, które jednak dotychczas nie uzyskały powszechnego prawa obywatelstwa. W latach przedwojennych i powojennych niemal do chwil ostatnich, jedynym miernikiem frekwencji gości w uzdrowiskach była ilość osób, które w ciągu całego sezonu, czy też roku gospodarczego, przybyły do danej miejscowości. Ten sposób mierzenia frekwencji jest oprócz tradycji — usankcjonowany obowiązującym do dnia dzisiejszego rozporządzeniem b. Ministerstwa Zdrowia Publicznego w spra-

wie statystyki uzdrowiskowej i jest również stosowany we wszystkich dotychczasowych publikacjach i dyskusjach dotyczących rozwoju uzdrowisk.

Dlatego też przystępując do próby analizy rozwoju Zakopanego — jako uzdrowiska — w pierwszym dwudziestoleciu naszej niepodległości, jestem zmuszony oprzeć się na tym właśnie mierniku, gdyż jest to jedyny wskaźnik, który istniejąc jeszcze przed wojną, był rejestrowany przez całe ubiegłe dwudziestolecie.

Obraz rozwoju frekwencji w Zakopanem, skonstruowany na cyfrach rocznych, w latach 1918—1937 przedstawia tabela I.

Dane statystyczne tej tabeli wykazują zasadniczo stały, aczkolwiek nierównomierny rozwój Zakopanego w minionym okresie. Gwałtowne tempo rozwoju, jakie wystąpiło w 1920 r. (wzrost frekwencji o 43·0%), zostało spowodowane bezsprzecznie zniesieniem kordonów zaborczych, oraz wojennym zniszczeniem, a przez to i niedostępnością szeregu innych uzdrowisk, a szczególnie letnisk górskich, rozrzuconych na całym Podkarpaciu.

W ciągu całego omawianego czasokresu w Zakopanem zasadniczo tylko raz, w 1931 r. frekwencja gości zmalała, ale przyczyny tego leżały poza Zakopanem; tkwiły w kryzysie gospodarczym, który w tym roku szczególnie dotkliwie wystąpił w Polsce i odebrał Zakopanemu dużo najlepszych gości. Jednak już rok następny wykazuje wzrost, stale występujący aż do ostatniego roku.

Średni wzrost roczny frekwencji przyjezdnych w badanych 20-tu latach wyniósł 10·1%. Jest to wzrost bardzo poważny.

Omawiany okres rozwoju Zakopanego przeszedł jednak w tak burzliwych czasach i tak nierównomiernych warunkach, spowodowanych ogólną sytuacją gospodarczą naszego Państwa, a nawet świata (spadek frekwencji gości zagranicznych w 1935 r. — na skutek wprowadzonych w Europie ograniczeń dewizowych), nierównomiernym i nieustalonym tempem różnych inwestycyj uzdrowiskowych, jako też wewnętrznymi zmianami w nastawieniu społeczeństwa polskiego do poszczególnych uzdrowisk (pęd w Beskidy Zachodnie, nad morze, czy też w Karpaty Wschodnie), że trudno na podstawie rezultatów osiągniętych w tym okresie — określać dokładnie przypuszczalny procent

TABELA 1.

Roczna frekwencja w latach 1918—1937.

Affluence mensuelle de 1918 à 1937.

Rok	Ilość osób w roku			Zmiana w stosunku do r. poprzedniego		Ważniejsze wydarzenia w Zakopanem mające wpływ na frekwencję
	z Polski osób	z za granicy osób	razem osób	osób	%	
1918	9.351	22	9.373	—	—	
1919	10.466	34	10.500	+ 1.127	+ 12·0	
1920	14.963	48	15.011	+ 4.511	+ 43·0	styczeń — I-sze narciarskie mistrzostwa Polski
1921	20.483	52	20.535	+ 5.524	+ 36·8	
1922	20.516	64	20·580	+ 45	+ 0·2	
1923	25·723	87	25.800	+ 5.220	+ 25·4	
1924	28.464	158	28.622	+ 2.822	+ 10·9	luty — olbrzymia śnieżyca, która odcięła Zakopane na trzy tygodnie od świata.
1925	31.174	320	31.494	+ 2.872	+ 10·0	
1926	34.803	402	35.205	+ 3.711	+ 11·8	luty — katastrofalny brak śniegu; koniec 1926 r, otwarcie nowej elektrowni.
1927	41.735	839	42.574	+ 7.369	+ 20·9	
1928	42.429	1.210	43.639	+ 1.065	+ 2·5	sierpień — I-szy samochodowy „Wyścig Tatrzański" na szosie do Moskiego Oka.
1929	41.649	1.624	43.273	— 366	— 0·8	luty — międzynarodowe zawody narc. F. I S. po nich I-sze zimowe zawody konne.
1930	43.650	1.716	45.366	+ 2.093	+ 4·8	zima — I zawody i pokazy międzynarod. w jeździe figur. na lodzie. II-gie zim. zaw. konne. Turnieje hokejowe. Torowy na śniegu wyścig motocykl i samochod.
1931	39.913	878	40.791	— 4.545	— 10·0	sierpień — I-sza „Opera Górska" i III-ci międzynar. samochod. „Wyścig Tatrzański".
1932	39.751	1.495	41.246	+ 455	+ 1·1	
1933	40.317	1.969	42.286	+ 1.040	+ 2·6	luty — I-sze zim. wyścigi konne z totalizatorem i od 3—5. II. „Makkabiada".
1934	44.500	3·402	47.902	+ 5.616	+ 13·0	lipiec — od 16—18 olbrzymia ulewa i powódź.
1935	46.852	2.006	48.858	+ 956	+ 2·0	sierpień — „Święto Gór" od 4—14 VIII.
1936	47.254	2.544	49.798	+ 940	+ 1·9	styczeń — katastrofalny brak śniegu; marzec — otwarcie kolei linowej na Kasprowy Wierch,
1937	55.136	2.845	57.981	+ 8.183	+ 16·4	

Średni roczny wzrost frekwencji 10·1%.

TABE

Miesięczna frekwencja przyjezdnych

Affluence annuelle

Rok	Styczeń		Luty		Marzec		Kwiecień		Maj		Czerwiec	
	osób	%*	osób	%	osób	%	osób	%	osób	%	osób	%
1918	855	9·1	571	6·1	467	5·0	441	4·7	552	5·9	923	9·8
1919	845	8·1	633	6·0	485	4·6	456	4·4	443	4·2	1.032	9·9
1920	1.646	11·0	1.088	7·2	451	3·2	451	3·2	692	4·6	1.715	11·3
1921	2.375	11·5	1.536	7·5	1.260	6·1	776	3·8	969	4·7	1.830	8·9
1922	4.178	20·3	1.548	7·5	823	4·0	716	3·4	637	3·0	1.599	7·7
1923	3.547	13·7	1.797	7·0	381	1·4	1.365	5·3	1.036	4·0	2.152	8·3
1924	3.679	12·8	1.593	5·5	1.074	3·7	727	2·5	994	3·4	2.568	9·3
1925	3.687	11·7	1.899	6·0	929	3·0	899	2·8	1.122	3·6	2.262	7·2
1926	3.650	10·0	2.530	7·2	1.254	3·6	1.116	3·2	1.227	3·5	2.284	6·5
1927	4.414	10·4	3.874	9·1	1.748	4·2	1.229	2·9	1 461	3·5	3.268	7·5
1928	4.678	10.7	4.108	9·4	1.778	4·1	1.122	2.6	1.307	3·0	2.639	6·0
1929	5.074	11.7	4.228	9·7	2.114	4·9	1.178	2·7	1.424	3·2	2.816	6·5
1930	5.583	12·3	4.993	11·0	2.443	5·4	1.446	3·2	1.531	3·4	2.873	6·3
1931	6.313	15·5	5.023	12·3	2.132	5·2	1.189	2·9	1.426	3·5	2.282	5·6
1932	6.025	14·6	4.745	11·5	2.324	5·7	787	1·9	1.089	2·7	2.647	6·4
1933	6.999	16·5	5.949	14·0	1.800	4·3	904	2·2	1.151	2·7	3.058	7·3
1934	8.745	18·2	7.713	16·1	2.028	4·2	926	1·9	1.202	2·5	3.574	7·5
1935	8.924	18·3	7.959	16·3	1.970	4·1	802	1·6	655	1·3	2.874	5·9
1936	5.331	10·7	7.622	15·2	3.036	6·1	1.536	3·9	1.131	2·2	2.864	5·7
1937	7.919	13·6	8.456	14·6	5.126	8·9	1.170	2·0	1.291	2·2	3.624	6·2

* % oznacza udział danego miesiąca w całorocznej frekwencji.

rocznego wzrostu frekwencji gości. Z uwagi jednak na to, że Zakopane nie zakończyło potrzebnych dla pełnej obsługi ruchu uzdrowiskowego inwestycyj ogólnych, sportowych i turystycznych, a właściwie dopiero niedawno weszło na drogę budowy tychże, należy przypuszczać, że jeżeli rozpoczęte i projektowane w tym dziale inwestycje nie zostaną zahamowane zbyt gwałtownie, to najbliższe lata przyniosą dalszy wzrost rocznej frekwencji. Tempo wzrostu może być bardzo silne, szczególnie w najbliższych latach i prawdopodobnie w nadchodzącym dziesięcioleciu wyniesie średnio nie mniej, niż dotychczas, t. j. około 10% rocznie.

Przedstawione w tabeli I-ej roczne zestawienia frekwencji nie dają jednak obrazu odnośnie co do nasilenia ruchu przyjezdnych w poszczególnych miesiącach, a tym samym nie dają

L A II.

w latach 1918—1937.

de 1918 à 1937.

Lipiec		Sierpień		Wrzesień		Październik		Listopad		Grudzień		Razem
osób	%	osób	%	osób	%	osób	%	osób	%	osób	%	
1.858	19·8	1.587	16·9	881	9 4	493	5·3	215	2·3	530	5·7	9.373
2.151	20·4	1.650	15·7	1.310	12·5	571	5·4	391	3·7	533	5·1	10.500
3.010	20·0	1.977	13·1	1.240	8·2	876	5·8	638	4·2	1.227	8·2	15.011
4.307	21·0	3.312	16·1	1.382	6·7	694	3·4	566	2·8	1.528	7·5	20.535
3.279	16·4	3.225	15·6	1.411	6·8	723	3·5	689	3·3	1.752	8·5	20 580
5.553	21·6	4.383	17·0	2.158	8·4	561	2·2	527	2·0	2.340	9·1	25.800
6.688	23·4	5.358	18·7	1.950	6·8	799	2·8	686	2·4	2.506	8·7	28.622
6.752	21·4	5.881	18·7	2.014	6·4	1.017	3·2	856	2·8	4.176	13·2	31.494
7.479	21·6	6.427	18·2	2.875	8·2	947	2·7	927	2·6	4 489	12·7	35.205
9.079	21·3	7.968	18·7	2.963	7·0	1.104	2·6	976	2·3	44.90	10·5	42.574
8.926	20·4	8.481	19·4	3.171	7·3	1.048	2·5	1.220	2·8	5.161	11·8	43.639
8.467	19·6	7.909	18·3	2.947	6·8	1.333	3·1	1.034	2·5	4.749	11·0	43.273
8.954	19·7	7.231	15·9	2.805	6·2	1.070	2·4	965	2·1	5.472	12·1	45.366
7.283	17·8	6.444	15·8	1.362	3·4	675	1·7	991	2·4	5.671	13·9	40.791
8.607	20·8	6.022	14·6	1.443	3·5	657	1·6	549	1·3	6.351	15·4	41.246
6.984	16·3	5.357	12·7	1.355	3·3	605	1·4	565	1·3	7.559	18·0	42.286
7.099	14·8	5.015	10·5	1.842	3·9	705	1·5	574	1·2	8.479	17·7	47.902
7.631	15·6	8.495	17·3	1.580	3·2	611	1·3	569	1·2	6.788	13·9	48.858
8.615	17·3	6.577	13·2	2.270	4·6	778	1·5	833	1·6	9.005	18·0	49.798
10.118	17·5	6.938	12·0	2.450	4·2	1.146	2·0	773	1·3	8.975	15·5	57.981

obrazu co do charakteru panującego ruchu uzdrowiskowego, zachodzących w nim zmian, jako też wpływu na rozwój frekwencji powstających inwestycyj uzdrowiskowych, względnie ich braku.

Pewien obraz można skonstruować na podstawie statystyki frekwencji ujętej nie rocznie, lecz miesięcznie. Podaje to tabela II.

W tej tabeli oprócz cyfrowego wykazu ilości osób w poszczególnych miesiącach, podano również procentowy udział danego miesiąca w całorocznej frekwencji. Te właśnie cyfry procentowego rozkładu frekwencji na poszczególne miesiące nasuwają szereg uwag, a przede wszystkim wykazują wybitny podział ruchu gości na dwa sezony: zimowy — od grudnia do końca marca, oraz letni od czerwca do końca września.

Okresy te są rozdzielone wyraźnymi sezonami martwymi; wiosennym — od kwietnia do końca maja i jesiennym — od października do listopada włącznie. Martwe sezony są tak wybitne i zdecydowane, że nietylko występują trwale przez całe dwudziestolecie, ale nawet w ostatnim pięcioleciu (1933—1937) zaznaczają się znacznie wyraźniej.

Jak dotychczas nie mogą im zaradzić nawet daleko idące zniżki kolejowe, zniżki taksy klimatycznej oraz niższe ceny pensjonatów, jakie w latach 1936 i 1937 wprowadzono w Zakopanem w tych właśnie okresach. Jedynie w 1936 r. w kwietniu nastąpiło pewne wzmożenie frekwencji, która w tym miesiącu doszła do 1.536 osób t. j. 3·9% całorocznej sumy. Wzrost ten został spowodowany prawdopodobnie otwarciem kolejki linowej na Kasprowy Wierch, zniżkami kolejowymi oraz wyjątkowo korzystnymi warunkami śnieżnymi, jakie w tym miesiącu panowały w Tatrach. Jednak już w roku następnym, mimo identycznych zniżek kolejowych, frekwencja w kwietniu zmalała do 1.170 osób, schodząc do przeciętnej normy z ostatniego pięciolecia, wynoszącej średnio 2 proc. rocznej frekwencji.

Bardzo ciekawe są cyfry przeciętnej, względnej (procentowej), miesięcznej frekwencji, obliczonej nie dla poszczególnych lat, lecz dla każdego pięciolecia osobno, które podaje tabela III.

TABELA III.

Średni, udział procentowy poszczególnych miesięcy w całorocznej frekwencji w pięcioleciach 1918/22, 1923/27, 1928/32 i 1933/37.

Moyennes mensuelles des demi-décades 1918/22, 1923/27, 1928/32 et 1933/37.

Pięciolecie	Miesiąc	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
	% całorocznej frekwencji	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
1918—1922		13,0	7,0	4,6	3,8	4,3	9,3	19,2	15,5	8,2	4,4	3,3	7,4
1923—1927		11,5	7,2	3.3	3,2	3,6	7,7	21,7	18,4	7,3	2,7	2,4	11,0
1928—1932		12.9	10,8	5,0	2,7	3,2	6,2	19,8	16,8	5,5	2,2	2,2	12,8
1933—1937		15,4	15,0	5.7	2,2	2,2	6,5	16,4	13,2	3,9	1,6	1,4	16,5

Z tabeli III-ciej widać, jak w ciągu lat zmienia się uzdrowiskowy charakter Zakopanego, które z miejscowości klimatyczno-leczniczej, czynnej mniej więcej przez cały rok, bez szczególnie wybitnych sezonów martwych, przemienia się w stację wypoczynkową dla zdrowych, których napływ koncentruje się tylko w pewnych miesiącach. Ilość chorych — leczących się w zakopiańskich sanatoriach przez cały prawie rok — rośnie nieznacznie w stosunku do wzrastającej frekwencji ogólnej i z tego powodu powstaje rażąca dysproporcja między frekwencją w poszczególnych miesiącach; powstają wybitne okresy martwe.

Częściową przyczyną obniżenia się frekwencji szczególnie w miesiącach jesiennych tj. we wrześniu, październiku i listopadzie od 1931 roku począwszy, jest wydzielenie Kościelisk z zakopiańskiego okręgu ochrony sanitarnej, tj. z granic tutejszego uzdrowiska. Na terenie Kościelisk istnieje duże sanatorium wojskowe, którego frekwencja niwelowała niski napływ gości w Zakopanem w tych miesiącach.

Drugą przyczyną, która jednak spowodowała spadek frekwencji i to bardzo poważny, ale tylko w odniesieniu do miesiąca września również od 1931 r. począwszy, to gospodarcze załamanie się polskiego ziemiaństwa. Ziemiaństwo polskie zjeżdżało stale do Zakopanego we wrześniu — po żniwach — i wrzesień aż do 1930 r. włącznie należał do jednych z najlepszych miesięcy, w odniesieniu do pensjonatów I-ej kategorii. Z chwilą, gdy nastąpiło w Polsce załamanie dochodowości gospodarstw rolnych w ogóle — a gospodarstw większych w szczególności — frekwencja wrześniowa w Zakopanem zmalała prawie do połowy (7·3% w 1928 r., 6·2% w 1930 r. i tylko 3·4% w 1931 r.).

Gdy jednak sytuacja gospodarcza ziemiaństwa zaczęła się poprawiać, tj. od 1936 r., frekwencja września zaczęła znowu wzrastać (3·2% w 1935 r., a 4·6% w 1936 r.).

Jednakże pozostałe miesiące jesienne tj. październik i listopad wykazują nadal rażąco niski udział w całorocznej frekwencji, wynoszący w ostatnim pięcioleciu zaledwie 1·6% (październik) i 1·4% (listopad).

Charakterystyczny jest fakt, że to wspomniane wystę-

powanie okresów martwych tak na wiosnę jak i w jesieni, zaznaczyło się szczególnie silnie w ostatnim pięcioleciu 1933/1937.

Widocznie musiały w tym okresie powstać jakieś specjalne przyczyny, którym nie zdołała zapobiec wytężona działalność Ministerstwa Komunikacji (daleko idące zniżki kolejowe), ani Ligi Popierania Turystyki (pociągi popularne).

Wydaje się rzeczą prawie pewną, że czynnikiem, który spowodował ten niekorzystny objaw były wycieczki popularne za granicę. — Te właśnie wycieczki zabierają Zakopanemu prawie całą frekwencję gości zdrowych, szukających odpoczynku i rozrywek, którzy mając możność wyjazdu za granicę — jadą tam, a przez to nie odwiedzają Zakopanego.

Cyfry powyższe wykazują dobitnie, że twierdzenie, jakie ostatnio zostało wysunięte przez prawie wszystkie polskie uzdrowiska o szkodliwości popularnych wycieczek za granicę, nie jest urojone, lecz jest niestety prawdą. Wycieczki te nietylko nie ustają, nietylko nie doznają większych ograniczeń, ale wręcz przeciwnie, coraz bardziej się rozpowszechniają. — W ostatnim roku wprowadzone wyjazdy za granicę „na Boże Narodzenie" odbiły się bardzo ujemnie na frekwencji Zakopanego, czego dowodem jest procentowy udział miesiąca grudnia, który w 1936 r. wynosił 18%, a w 1937 r. spadł aż do 15·5%.

Taki sam skutek wywołają niewątpliwie na frekwencję w kwietniu 1938 r. ogłaszane obecnie popularne wyjazdy na Rivierę „na Wielkanoc" i na pierwsze miesiące wiosenne.

Jeżeli zatem popularne zagraniczne wycieczki polskich obywateli muszą być utrzymywane w imię ogólno-państwowych interesów gospodarczych, to nie mogą się one odbywać kosztem tylko samych uzdrowisk, które powinny otrzymać za to odpowiedni ekwiwalent od Państwa w innej postaci (dotacje na zasadnicze, nierentowne inwestycje uzdrowiskowe, oraz długoterminowe kredyty na inwestycje sanitarne).

Ponieważ przemiana Zakopanego z całorocznie odwiedzanej miejscowości klimatycznej w miejscowość wypoczynkowo-turystyczną o zdecydowanych sezonach w chwili obecnej — jak widać z powyżej podanych cyfr — nie ulega wątpliwości, należy zbadać, jak rozwijały się poszczególne sezony w minionym dwudziestoleciu. Te zmiany przestawiają tabele IV i V przy czym zaliczono do sezonu: zimowego — miesiące grudzień,

styczeń, luty i marzec, — wiosennego: kwiecień i maj, — letniego: czerwiec, lipiec, sierpień i wrzesień, — zaś do jesiennego: październik i listopad.

TABELA IV.

Frekwencja według sezonów w latach 1918—1937.

Affluence saisonnière de 1918 à 1937.

Rok	Zima 1/XII—31/III		Wiosna 1/IV—31/V		Lato 1/VI—30/IX		Jesień 1/X—30/XI		Razem za rok 1/XII—30/XI
	osób	%	osób	%	osob	%	osób	%	osób
1918	2.393	25·7	993	10·6	5.249	56·2	708	7·5	9.343
1919	2.493	23·8	899	8·5	6.143	58·6	962	9·1	10.497
1920	3.718	26·0	1.143	8·0	7.942	55·4	1.514	10·6	14.317
1921	6.398	31·6	1.745	8·6	10.831	53·6	1.260	6·2	20.234
1922	8.077	39·6	1.353	6·7	9.514	46·7	1.412	7·0	20.356
1923	7.477	29·6	2.401	9·5	14.246	56·5	1.088	4·4	25.212
1924	8.686	30·5	1.721	6·1	16.564	58·2	1.485	5·2	28.456
1925	9.021	30·2	2.021	6.8	16.909	56·7	1.873	6·3	29.824
1926	11.610	33·2	2.343	6·7	19.065	54·7	1.873	5·4	34.891
1927	14.525	34·1	2.690	6·3	23.278	54·9	2.080	4·7	42.573
1928	15.054	35·1	2.429	5·6	23.217	54·1	2.268	5·2	42.968
1929	16.577	37·9	2.602	6·0	22.139	50·7	2.367	5·4	43.685
1930	17.768	39·8	2.977	6·7	21.863	49·0	2.035	4·5	44.643
1931	18.940	46·8	2.615	6·4	17.371	42·8	1.636	4·0	40.562
1932	21.099	51·4	2.055	5·0	16.754	40·8	1.170	2·8	41.078
1933	18.765	46·2	1.876	4·6	18.719	46·2	1.206	3·0	40.566
1934	26.045	55·5	2.128	4·5	17.530	37·3	1.279	2·7	46.982
1935	27.332	54·0	1.457	2·9	20.580	40·7	1.180	2·4	50.549
1936	22.777	48·0	2.667	5·6	20.326	43·0	1.611	3·4	47.381
1937	30.506	52·5	2.461	4·2	23.125	40·0	1.919	3·3	58.011

Cyfry rocznej frekwencji podane w tabeli IV-tej, są nieco różne od cyfr rocznej frekwencji uwidocznionych w innych tabelach, a to z tego powodu, że w tabeli IV-tej okres całorocznej frekwencji rozpoczyna się dnia 1-go grudnia ub. roku i kończy się dnia 30-go listopada roku sprawozdawczego. Ponieważ właściwy sezon zimowy w Zakopanem zaczyna się około 15-go grudnia i trwa do połowy kwietnia, przeto dla zupełnej dokładności należało zacząć liczyć frekwencję w tej tabeli od 15-go grudnia. Skoro jednak wszystkie dane statystyczne wykazują frekwencję ujętą miesiącami, okazało się konieczno-

ścią pewne przesunięcie początku statystyki poszczególnych sezonów. Przyjęcie daty 1-go grudnia było zatem jedyną datą możliwą do uzyskania zestawień statystycznych z podziałem na sezony.

Uzyskane w tabeli IV-tej dane potwierdzają dotychczas wypowiedziane uwagi o kształtowaniu się frekwencji według poszczególnych sezonów; stałe wzrastanie frekwencji w sesonach głównych, z równoczesnym osłabieniem sezonów wiosennego i jesiennego. Tabela V-ta podaje przeciętny procentowy udział sezonów w całorocznej frekwencji w ciągu po-

TABELA V.

Średni udział procentowy sezonów w całorocznej frekwencji w pięcioleciach 1918/22, 1923/27, 1928/32 i 1933/37.

Moyennes saisonnières annuelles dans les demi-décades 1918/22, 1923/27, 1928/22 et 1933/37.

Pięciolecie	Zima od 1/XII do 31/III %*	Wiosna od 1/IV do 31/V %	Lato od 1/VI do 30/IX %	Jesień od 1/X do 30/XI %
1918—1922	30·9	8·2	53·1	7·8
1923—1927	31·9	6·9	56·0	5·2
1928—1932	42·0	5·9	47·7	4·4
1933—1937	51·5	4·3	41·2	3·0

* % — przeciętny procent całorocznej frekwencji w ciągu pięciolecia.

szczególnych pięcioleci. — Chodziło tu o usunięcie z naszych rozważań pewnej przypadkowości, jaka mogłaby się wkraść, gdyby wnioski opierać tylko na pojedyńczych latach. W ramach każdego pięciolecia przypadkowość zmiany frekwencji, jaka mogła wystąpić w tym lub w tamtym roku na skutek specjalnych warunków atmosferycznych, czy też działań człowieka (zawody F. I. S., imprezy konne, otwarcie kolejki i t. p.), zostaje osłabiona, a cyfry przeciętne z danego okresu są już wyrazem zjawisk trwałych, charakterystycznych dla kształtowania się frekwencji przyjezdnych w Zakopanem.

Te właśnie przeciętne wartości względne, umieszczone

w tabeli V-tej, wykazują, że już w drugim pięcioleciu wykształciły się wyraźnie „sezony kuracyjne“.

W pięcioleciu (1923—1927) głównym sezonem jest sezon letni, skupiający 56⁰/₀ całorocznej frekwencji. Jest to kulminacja sezonu letniego w Zakopanem, bo już w następnym pięcioleciu sezon letni traci częściowo swe dominujące stanowisko na rzecz okresu zimowego, który od roku 1931 bierze górę nad latem (46·8⁰/₀), a w ostatnim pięcioleciu staje się głównym sezonem zakopiańskim (51·5⁰/₀ całorocznej frekwencji).

Jakie są tego przyczyny?

Bezsprzecznie najważniejszym motorem tej zmiany stał się rozwój narciarstwa w Polsce, którego właśnie Zakopane jest kolebką.

Duże opady, będące następstwem położenia hipsometrycznego i konfiguracji terenowej Zakopanego i Podtatrza, nie sprzyjają zbytnio rozwojowi sezonu letniego w naszym uzdrowisku. Są natomiast pierwszorzędną wartością w okresie zimy.

Następną przyczyną są warunki bytu i rozrywki, jakie kuracjusz znajduje w Zakopanem.

W okresie lata — jedyną rozrywką dla gości są wycieczki w Tatry — możliwe tylko przy zasadniczo bezdeszczowej pogodzie. Do niedawna wycieczki w góry były dostępne tylko dla ludzi fizycznie zdrowych i zahartowanych. Dla innych — zmęczonych, którzy przybyli szukać tu odpoczynku i rozrywki — pozostawały tylko wycieczki autem, czy autobusem do Morskiego Oka, względnie konne do Kuźnic, doliny Kościeliskiej lub Chochołowskiej. Na tym kończyły się wszystkie możliwości rozrywek dla słabego fizycznie kuracjusza — a więc dla tego gościa, który pod względem gospodarczym przedstawia dla Zakopanego największą wartość. Stosunki te zmieniła kolejka linowa na Kasprowy Wierch, umożliwiająca każdemu łatwe znalezienie się w górach.

Ponadto w sezonie letnim Zakopane ma bardzo dużo konkurentów, przede wszystkim w wyjazdach za granicę do Italii, Jugosławii czy też Rumunii, gdzie kuracjusz ma niemal gwarantowane 3/4 swego pobytu w pełnym słońcu i pogodzie. Konkurentem jest również morze oraz szereg innych rozbudowanych uzdrowisk polskich, które posiadają mniejszą ilość opadów, a ponadto dają możliwość kąpieli w wodzie bieżącej lub w ba-

T A B E

Udział województw i zagranicy w rocznej

Proportion des diverses voïvodies et de l'étranger

Rok	1928		1929		1930		1931		1932	
Województw.	osób	%	osób	%	osób	%	osób	%	osób	%
Warszaw. *	14.432	33·1	14.182	32·8	12.589	27·7	12.309	30·4	12.502	30·4
Białostock.	435	1·0	429	1·0	669	1·5	512	1·3	342	0·8
Kieleckie	2.746	6·3	2.654	6·1	3.547	7·9	2.583	6·3	2.413	5·8
Krakowskie	6.822	15·6	6.667	15·4	7.568	16·7	7.237	17·7	8.236	19·9
Lubelskie	1.182	2·7	1.225	2·8	2.115	4·7	954	2·3	772	1·9
Lwowskie	3.602	8·2	3.540	8·1	3.491	7·7	3.054	7·5	2.970	7·2
Łódzkie	3.8 5	8 7	3.734	8·6	3.340	7·4	3.591	8·8	3.193	7·7
Nowogrodz.	329	0·8	323	0·7	701	1·6	224	0·5	130	0·3
Poleskie	262	0·6	254	0·6	308	0·7	226	0·5	139	0·3
Pomorskie	847	1·9	823	1·9	818	1·8	969	2·4	931	2·3
Poznańskie	3.402	7·8	3.369	7·8	3.251	7·2	3.554	8·7	3.194	7·8
Śląskie	3.022	6·9	2.921	6·8	3.601	7·9	3.314	8·1	3.757	9·1
Stanisław.	360	0·8	365	0·9	328	0·7	265	0·6	283	0·7
Tarnopolsk.	371	0·9	364	0·9	326	0·7	333	0·8	240	0·6
Wileńskie	441	1·0	431	1·0	552	1·2	367	0·9	365	0·9
Wołyńskie	371	0·9	368	0·9	446	1·0	421	1·0	276	0·7
Ogół. z kraju	42.429	97·3	41.649	96·3	43.660	96·4	39.913	97·8	39.751	96·4
z zagranicy	1.210	2·7	1.624	3·7	1.716	3·6	878	2·2	1.495	3·6
Razem	43.639	100·0	43.273	100·0	45.366	100·0	40.791	100·0	41.246	100·0

* łącznie z miastem Warszawą.

senach kąpielowych i t. p. Tej możliwości Zakopane zasadniczo obecnie nie posiada; kąpielisko w Jaszczurówce, które jest jeszcze prymitywnie urządzone i prowadzone, nie może stanowić należytej atrakcji letniej.

Inaczej stosunki układają się w zimie. Duże opady śnieżne, długotrwała zima, pierwszorzędne a rozmaite tereny narciarskie, ślizgawka, program imprez sportowych (narciarskich, łyżwiarskich i konnych) stwarzają w Zakopanem wspaniałe warunki sportowe, odpoczynkowe i rozrywkowe i w nich właśnie tkwi tajemnica stałego rozwoju sezonu zimowego w Zakopanem.

Należy jeszcze zbadać rozkład frekwencji zakopiańskiej według miejsca zamieszkania przyjezdnych. Szczegółowe obliczenia, już nie tylko według miejsc zamieszkania — ale choćby tylko powiatów, dałyby obraz zbyt drobiazgowy, na którym trudno byłoby oprzeć prawdopodobne wnioski.

L A VI

frekwencji Zakopanego w latach 1928—1937.

dans l'affluence annuelle de 1928 à 1937.

1933		1934		1935		1936		1937		Srednia w okresie
osób	%	osób	%	osób	%	osób	%	osób	%	1928 —1937
12.582	29·8	13.560	28·3	12.856	26·4	13.588	27·3	16.994	29·4	29·5
358	0·8	450	0·9	463	0·9	397	0·8	415	0·7	0·9
2.689	6·3	3.034	6·4	3.664	7·5	3.768	7·6	4.274	7·4	6·7
7.643	18·0	9.591	20·0	10.325	21·2	10.756	21·6	11.106	19·2	18·5
1.131	2·7	911	1·9	1.158	2·4	923	1·9	1.107	1·9	2·5
3.031	7·2	3.016	6·3	3.125	6·4	2.728	6·5	3.425	5·9	7·0
3.555	8·4	3.889	8·1	4.109	8·4	4.082	8·2	4.874	8·4	8·5
176	0·4	146	0·3	185	0·4	220	0·4	198	0·3	0·5
184	0·4	182	0·4	218	0·5	211	0·4	287	0·5	0·4
911	2·2	982	2·0	1.015	2·1	1.054	2·0	1.355	2·3	2·0
3.214	7·6	3.256	6·8	3.791	7·8	3.433	6·9	3.900	6·7	7·7
3.472	8·2	4.107	8·6	4.369	8·9	4.684	9·4	5.446	9·4	8·6
283	0·7	275	0·6	269	0·5	269	0·5	308	0·5	0·6
287	0·7	281	0·6	308	0·6	288	0·6	365	0·6	0·7
412	1·1	466	1·0	552	1·1	461	0·9	669	1·2	1.0
389	0·9	354	0·7	415	0·8	433	0·9	413	0.7	0·8
40.317	95·4	44.500	92·9	46.852	95·9	47.254	94·9	55.136	95·1	95·9
1.969	4·6	3.402	7·1	2.006	4·1	2.544	5·1	2.845	4·9	4·1
42.286	100·0	47.902	100·0	48.858	100·0	49.798	100·0	57.981	100·0	100·0

Dlatego rozkład frekwencji według miejsc zamieszkania przyjezdnych został ograniczony tylko do województw, z tym, że miasto Warszawę i województwo wykazano razem.

Uzyskane dane zostały podane w tabeli VI tylko za ostatnie dziesięciolecie. Ograniczenie to zostało uskutecznione dlatego, że okres ostatnich lat 10-ciu jest okresem mniejwięcej stałej polityki taryfowej (z wyjątkiem krótkiej przerwy) Ministerstwa Komunikacji, która wywiera swój wpływ na ten rozkład. Tabela VI-ta wykazuje, że „środek ciężkości" uzdrowiskowego zasięgu Zakopanego w czasie ostatniego dziesięciolecia przesuwa się w kierunku południowo-zachodnim. Łączna frekwencja z województw warszawskiego, łódzkiego, białostockiego i wileńskiego wyniosła w 1928 r. — 43·8%, a w 1937 r. tylko 39·8% — zmalała zatem o 4%; natomiast z województw kieleckiego, poznańskiego, śląskiego i krakowskiego wyniosła w 1928 r. 36·6%,

a w 1937 r. — 42·7%, wzrosła zatem o 6·1% mimo, że udział województwa poznańskiego w 1937 r. zmalał o 1·1% w porównaniu z 1928. r.

Szczególnie charakterystyczne są dane, dotyczące udziału województwa warszawskiego i m. Warszawy. Wykazują one dowodnie jak wielki wpływ na frekwencję Zakopanego wywiera polityka taryfowa Ministerstwa Komunikacji. W latach 1928 — 1932, gdy stale obowiązywała wysoka zniżka kolejowa w drodze powrotnej, udział Warszawy wynosił ponad 30% (z wyjątkiem roku 1930, który jest początkiem stagnacji gospodarczej). Gdy w roku 1933 nastąpiła częściowa redukcja wysokości zniżek kolejowych — udział województwa warszawskiego spadł do 29·8%, a w 1934 r. do 28·3%; gdy nastąpiło zupełne wstrzymanie zniżek kolejowych w 1935 r., udział ten zmalał aż do 26·4% mimo „Święta Gór", które odbyło się w sierpniu 1935 r. i ściągnęło dodatkowo znaczną ilość przyjezdnych.

Po ponownym wprowadzeniu obecnie obowiązujących zniżek kolejowych, jak również zniżek indywidualnych w martwych sezonach, udział woj. warszawskiego stale wzrasta i w roku 1937 doszedł już do 29·4%.

Również z tabeli VI-tej widzimy, jaki wpływ ma rozbudowa letnisk i zimowisk w Karpatach Wschodnich. Powoduje ona stały spadek ilości osób z województw wschodnich. Udział województw lwowskiego, stanisławowskiego, tarnopolskiego, wołyńskiego i lubelskiego w 1928 r. wynosił 13·6%, w roku 1937 już tylko 9·6% zmalał zatem aż o 4%.

Ciekawe są również dane, dotyczące udziału województwa śląskiego. Udział ten w 1928 r. wynosi tylko 6·9%, w latach następnych stale wzrastał aż do roku 1932 dochodząc do 9·1%. W roku 1935 połączenie drogowe Śląsk - Zakopane zostało przerwane (przebudowa drogi Katowice-Kraków i Kraków-Zakopane), a równocześnie na Śląsku została ukończona budowa dróg o ulepszonej nawierzchni od Katowic przez Ustroń, Wisłę, aż do Istebny. W roku 1932 następuje otwarcie basenu kąpielowego w Wiśle, jakoteż otwarcie linii kolejowej przez Wisłę do Głębców. Wszystko to przyciąga śląskich kuracjuszów w Beskidy Śląskie, a udział województwa śląskiego gwałtownie maleje, spadając do 8·2% tj. o 0·9% mniej, niż w 1932. r.

Jednak już w latach następnych zaczyna znowu się podnosić, a w 1936 r. — kiedy uruchomiono drogę Katowice-Kraków dochodzi już do 9·4% i na tej wysokości utrzymuje się także w 1937 r.

Widzimy zatem dowodnie, jak kolosalną wartość dla rozwoju frekwencji w Zakopanem mają połączenia drogowe Śląska z Tatrami.

Frekwencja gości z za granicy w ostatnim dziesięcioleciu wykazywała stały wzrost aż do 1935 r. W roku tym wprowadzono w Europie szereg ograniczeń dewizowych, które zahamowały poważnie międzynarodowy ruch turystyczny i stały się powodem spadku frekwencji gości z za granicy również i w Zakopanem (w r. 1934 7·1% [3.402 osób], a w 1935 r. — tylko 4·1% t. j. 2.006 osób.) Spadek ten szczególnie silnie dotknął przyjezdnych z Niemiec, których frekwencja w 1935 r. wyniosła zaledwie 41·7% liczby z 1934 r., a w roku 1936 wprawdzie nieco wzrosła, lecz doszła zaledwie do 57% frekwencji z 1934 r. Po tym gwałtownym zahamowaniu, lata następne wykazują powolny wprawdzie, lecz stały wzrost.

Wreszcie w ostatniej kolumnie tabeli VI-ej mamy podany przeciętny udział poszczególnych województw w czasie całego dziesięciolecia 1928—1937. Cyfry te dają kolejność udziału poszczególnych województw, wykazaną w tabeli VII oraz na załączonej mapie. Ponadto tabela VII-ma podaje odległość kolejową stolic poszczególnych województw od Zakopanego, cenę biletu kolejowego normalnego III klasy pociągu osobowego i z 33% zniżką, procent ludności miejskiej w województwie, obliczony na podstawie stanu z dnia 9. XII. 1931 r., oraz uwagę, dotyczącą charakteru zmiany frekwencji w ostatnim dziesięcioleciu.

Tabela VII wykazuje wybitną zależność frekwencji od odległości Zakopanego i charakteru ludności w województwie. Im większą jest odległość danego terenu od Zakopanego i im większy jest procent ludności wiejskiej, tym mniejszy jest udział danego województwa w zakopiańskiej frekwencji.

Zjawisko to nasuwa pewne wnioski odnośnie taryfy kolejowej.

Obecna taryfa kolejowa w odniesieniu do odległości przewiduje ogólną progresję opłat, a ponadto w stosunku do uzdrowisk

TABELA VII.

Przeciętny udział województw w rocznej frekwencji Zakopanego w latach 1928—1937.

Moyennes proportionnelles des voïvodies dans l'affluence annuelle de 1928 à 1937.

L. p.	Województwo	Średni udział w rocznej frekwencji	Odległość kolejowa stolicy woj. od Zakopan.	Cena biletu kolejowego III kl. pociągu osobow. najkrótszą trasą — normalna	Cena biletu kolejowego III kl. pociągu osobow. najkrótszą trasą — 33% zniżka	Procent ludności miejskiej w wojew.	Frekwencja z województwa wykazuje tendencję
		%	km	zł	zł	%	
1	Warszawskie *	29·5	480	20·80	14·00	47·6	malejącą
2	Krakowskie	18·5	161	8·80	5·80	25·4	wzrastającą
3	Śląskie	8·6	239	11·80	7·90	32·5	wzrastającą
4	Łódzkie	8·5	403	18·60	12·50	42·7	malejącą
5	Poznańskie	7·7	562	23·80	15·10	39·9	malejącą
6	Lwowskie	7·0	504	21·80	14·60	25·4	malejącą
7	Kieleckie	6·7	293	14·20	9·50	25·6	wzrastającą
8	Lubelskie	2·5	476	20·80	14·00	17·9	malejącą
9	Pomorskie	2·0	704	27·40	18·30	32·8	wzrastającą
10	Wileńskie	1·0	903	32·20	21·30	20·8	wzrastającą
11	Białostockie	0·9	669	26·40	17·60	24·6	malejącą
12	Wołyńskie	0·8	686	26·80	18·00	18·0	malejącą
13	Tarnopolskie	0·7	645	25·80	17·30	17·0	malejącą
14	Stanisławowskie	0·6	592	24·60	16·60	20·0	malejącą
14	Nowogrodzkie	0·5	929	32·60	21·60	9·7	malejącą
16	Poleskie	0·4	665	26·40	17·60	12·8	malejącą

* Łącznie z miastem Warszawą.

ogólną, jednakową dla całego Państwa zniżkę w drodze powrotnej w wysokości 33 procent.

Ta właśnie zniżka jest niewystarczająca i utrudnia bardzo poważnie akcję propagandową na terenie województw dalszych i to w dodatku województw o przeważającym procencie ludności rolniczej.

Powstaje konieczność przyznania uzdrowiskom zniżki progresyjnej w zależności nietylko od odległości, ale nawet stopnia zamożności ludności danego terenu. — Widzimy bowiem, że aczkolwiek średnia odległość Pomorza wynosi 704 km, a średnia odległość Tarnopolskiego tylko 645 km, to procentowy udział województwa pomorskiego wynosił przeciętnie jednak 2·0%, województwa zaś tarnopolskiego tylko 0·7% tj. zaledwie 1/3

Mapa nr 1.

Skąd przyjeżdżają kuracjusze do Zakopanego.
(Cyfry przeciętne z okresu 1928—1937).

D'ou viennent les voyageurs à Zakopane.
(Les moyennes pour la période de 1928 à 1929).

udziału Pomorza. — Jeszcze większa powstaje różnica w odniesieniu do woj. poleskiego, którego udział wynosił zaledwie 1/5 udziału woj. pomorskiego.

Ponadto -- na podstawie danych z tablicy VII-ej, można dojść do wniosku o konieczności wzmożenia akcji propagando-

wej Zakopanego na terenie woj. łódzkiego, poznańskiego, kieleckiego i pomorskiego. Województwa te, leżąc w zachodniej części Państwa i mając stosunkowo duży procent ludności miejskiej, nie biorą zbyt wielkiego udziału w zakopiańskiej frekwencji, a jednak przecież z każdego z nich jest bliżej do Zakopanego, aniżeli do wschodnich terenów narciarskich Polski, które rozwijając się, zbierają gości przede wszystkim z najbliżej nich położonych województw.

Pozostałaby jeszcze do zbadania wartość gospodarcza ruchu uzdrowiskowego w Zakopanem i zbadanie jej zmian w minionym okresie.

Dla tej analizy jednak statystyka oparta tylko na ilości przybywających w ciągu roku gości, bez uwzględnienia czasu ich pobytu — jest niewystarczającą. — Musi być brana pod uwagę również ilość dni, jaką kuracjusze w ciągu roku w Zakopanem spędzili, gdyż dopiero ten czynnik (ilość gościo-dni) może być statystycznym miernikiem gospodarczego rozwoju uzdrowiska.

Le Développement de Zakopane depuis vingt ans 1928—1937.

Progrès de l'affluence dans la station.

Au cours des 50 dernières années Zakopane, situé entre 850 et 1000 mètres d'altitude, est passé de l'état de simple hameau montagnard à celui de station climatérique de grande montagne. Ce développement s'est accéléré après la guerre mondiale, quand furent enfin renversées les barrières politiques, divisant le territoire polonais en trois annexes étrangères — autrichienne, russe et allemande. Alors Zakopane est devenu une station de cure et de tourisme de grande altitude vraiment unique en Pologne.

Ce qui donne la mesure du développement de Zakopane, c'est l'affluence croissante des voyageurs tant de l'étranger que de la Pologne même.

Cet accroissement d'année en année est indiqué avec précision au tableau I. (cf. infra). — Dans le cours des deux der-

nières décades l'accroissement annuel moyen de l'affluence s'est élévé à 10·0%.

Tout permet de supposer que cette moyenne va continuer sa courbe ascendante et que dans la décade qui commence elle s'élèvera sans doute encore de 10% par an.

Le tableau II. indique l'affluence mensuelle pour chaque mois de chaque année, et le tableau III la moyenne mensuelle de l'affluence dans les demi-décades 1918/22, 1923/27, 1928/32 et 1933/37.

Ces tableaux montrent assez comment au cours des années se transforme la station de Zakopane. Elle est devenue non seulement un grand centre de thérapeutique climatérique, mais encore une grande station du tourisme et de villégiature. Point de saisons mortes véritables, mais seulement affluence plus considérable en certains mois de l'année.

On peut distinguer 4 saisons zakopaniènnes: la saison d'hiver — du 1-er décembre au 31 mars, — de printemps du 1 er avril au 31 mai, — d'été du 1-er juin au 30 septembre — et d'automne du 1-er octobre au 30 novembre. Le tableau IV indique la proportion de l'affluence suivant les saisons. Le tableau V en donne la moyenne saisonnière annuelle pour les demi — décades 1918/22, 1923/27, 1928/32 et 1933/37.

Dans la période de vingt années qui vient de s'écouler l'activité saisonnière de Zakopane a changé entièrement de face: alors que pendant les cinq années 1918/22 l'été constituait la saison principale, concentrant jusqu'à 53·1% de l'affluence annuelle, pendant les cinq dernières années, 1931/37 l'hiver est en train de devenir la saison principale, puisqu'il concentre 51·5% de l'affluence annuelle.

La cause en est dans le développement du ski en Pologne sport pour lequel Zakopane possède de terrains de la plus riche variété. La longueur des hivers dans les Tatras, ou se trouve Zakopane, et qui sont les plus hautes montagnes de la Pologne — donc celles ou la neige dure et abonde le plus — a aussi favorisé ce sport.

Le tableau VI et VII ainsi que la carte Nr. 1 indiquent de quelles voïvodies les voyageurs affluent à Zakopane. Bien entendu la plus grande affluence vient des voïvodies ou domine la po-

pulation urbaine. Le pourcentage de celle-ci, établi d'après le recensement de 1931, est indiqué dans la 7-ème colonne du tableau VII.

Ce tableau met aussi en évidence l'effet de l'éloignement. Le nombre des voyageurs pour chaque voïvodie est en raison inverse de sa distance par rapport à Zakopane et en raison directe du taux de sa population urbaine.

La conclusion à en tirer, c'est la nécessité de réductions spéciales sur les tarifs de chemins de fer en vue d'atténuer les effets négatifs des conditions telles que la distance et les ressources matérielles variables suivant les régions.

SPIS TABEL:

Prace Studium ...

1) Stanisław Leszczycki. Podhale jako region uzdrowiskowy. 2 zł.

2) Janina Kawecka. Badania nad frekwencją kuracjuszy w uzdrowiskach wschodnio-karpackich. (Wyczerpane)

3) Władysław Milata. Pokrywa śnieżna w Karpatach. 2 zł.

4) Elfryda Nawratilówna. Bibliografia turystyczna za rok 1936. (Wyczerpane)

5) Tadeusz Chorabik. Badania nad ruchem turystycznym w Beskidach Zachodnich (w druku).

6) Mieczysław Fularski. Aktualne problemy turystyki zagranicznej (w druku).

Komunikaty Studium Turyzmu U. J.

1) Sprawozdanie z działalności Studium Turyzmu U. J. za okres 1. V. 1936—30. IX. 1937. 50 gr.

2) Stanisław Leszczycki: Zagadnienia geografii turyzmu. 30 gr.

3) Stanisław Leszczycki. Współczesne zagadnienia turyzmu. 30 gr.

4) Mieczysław Orłowicz. Podział Karpat Polskich na grupy górskie z punktu widzenia turystycznego. 50 gr.

5) Walery Goetel, Stanisław Leszczycki. Podział Karpat Polskich (w druku).

6) Tadeusz Chorabik. Ruch uzdrowiskowo letniskowy w województwie krakowskim. 70 gr.

7) Edward Szostak. Klucz znaków dla szczegółowych map turystycznych (w druku).

8) Stanisław Leszczycki. Ruch uzdrowiskowo letniskowy w Polsce. 40 gr.

9) Eugeniusz J. Zaczyński. Dwadzieścia lat rozwoju Zakopanego 1918—1937. 50 gr.

10) Mieczysław Orłowicz. Statystyka turystyczna w Austrii. 40 gr.

11) Elfryda Nawratilówna. Wytyczne gospodarki uzdrowiskowo-letniskowej w Niemczech. 50. gr.